

„KEVESET, DE ÉRDEKESET BESZÉL”

FARKAS ISTVÁN 1924-ES KIÁLLÍTÁSÁNAK SAJTÓVISSZHANGJÁBÓL¹

Az Ernst-Múzeum csoportkiállítása. [...] Két festő és egy grafikus gyűjteménye látható holnaptól kezdve a Nagymező utcai szalon legújabb kiállításán. A két festő között Farkas István az érdekesebbik. Vérbeli művész, ki megalkuvás nélkül, sokszor a tetszetősség rovására és hűen kitart eszménye mellett. Mindent a színnel fejez ki, bár képei formában is rendkívül határozottak. Túl van a naturalizmuson, de ezt nem a stilizálással, hanem a színakcentusok fokozásával éri el. Másoknál sokszor ez csak külsőség. Farkas piktúrájában azonban az erőteljesebb jellemzéssel is összefügg. Különösen figurális képeinél figyelhetjük meg, hogy fokozott színfoltjaival minő határozottan karakterizálja modelljét. Pasztell tájképei között is egynéhány súlyosabbal találkozunk. Farkas művészete természetesen még forrásban van, még nem dolgozta föl teljesen a párizsi hatásokat, Manet-t és Cézanne-t, de már most is van egyéni mondanivalója. Érdeklünk annak a még kevésbé ismert tehetségnek tisztulását és továbbfejlődését. [...]

Y. E. [Ybl Ervin]² *Budapesti Hírlap*, 1924. szeptember 28. 12.

Csoportkiállítás. [...] Farkas István, a másik festő, már sokkal kevésbé tudja, hogy mit akar. Forrongásban van és különböző művészeti irányokat próbál összeolvasztani. Különösen a nő arca érdekli, amelyet majdnem merev mozdulatlanságban lát. [...]

Az Est, 1924. szeptember 28. 10.

Három ifjú festő az Ernst Múzeumban. [...] Egészen más irányban él Farkas István. Míg az előbbi [ti. Gimes Lajos] a szépségnek és harmóniának kedvelője,

¹ A forráskiadást összeállította Bardoly István, szerkesztette Markója Csilla (ELKH BTK MI). Az Ernst Múzeumban 1924. szeptemberében rendezte meg Ernst Lajos és Lázár Béla a XXIX. csoportkiállítást, amin Gimes Lajos (1886–1945) és Schilling Oszkár (1880–1960?) grafikus alkotásaival együtt Farkas István műveit is kiállították.

² Ybl Ervin (1890–1965) művészettörténész, jogász, műgyűjtő. 1912–1945 között a Vallás- és Közközlésiügyi Minisztérium Művészeti Osztályán dolgozott különböző beosztásokban. 1912-től az *Alkotmány* és a *Magyar Nemzet* művészetkritikusa. 1924-től a *Budapesti Hírlapban* jelentek művészeti és zenei tárgyú írásai. Sisa József: Ybl Ervin (1890–1965). *Enigma*, 17. 2010. No 62. 48–62.

utóbbi a csúnyát, a brutálisat és démonit keresi. A természet megszipítását nem érzi hivatásának s az életből szinte kivétel nélkül csak a megrázót és kellemetlent ragadja ki. Kétségtelen festői értékek megrögzítésével teszi ezt s feltétlen magas nívót ér el egyes nyugodtabb alkotásaiban, aminő a 93. sz. *Öreg nő sárga kesztyűben* és a 96. sz. *dr. R. család*, amelyek életnek és művészetnek szerencsésebb harmóniájában születtek. [...]

(f. m.) [Földi Mihály]³ *Magyarország*, 1924. szeptember 28. 7.

Farkas István. [...] A kiállítás nagy meglepetése azonban Farkas István lesz, ez a fiatal és nagyratörő művész, aki eddig, szinte elrejtőzködött és eltitkolta magát a nyilvánosság előtt. [...]

Farkas István képeinek egy része Párizs és Berlin felé gravitál. Úgy halljuk, hogy ott már ismerik és sokra tartják a nevét. Pedig Farkas István nem népszerű és tetszetős exportcikket szállít. A legkomolyabb és legnehezebb művészet az, amelynek szolgálatába szegődött s néha inkább megdőbbséget és lesújt, mintsem, hogy első-rakoztatna és felderítene. Képei csupa stúdiumok, aktok, kompozíciók, festői problémák megoldásai, vakmerő és frappáns jegyzetek lelki élményekről és piktorális látomásokról. Érezzük, hogy ez az ember mélyen érez, erősen gondolkodik és keveset, de érdekeset beszél és mondanivalóit festői nyelven mondja el. Az egyénisége minden ecsetvonásán átsugárzik és ez az egyszerűség új, tartalmas, izgatón érdekes és lebilincselő. Nem rabja semmiféle művészi irányynak, tudatosan eklektikus, mint minden nagy tehetség. És van néhány képe (*Nagykezű szentimentális modell*, *Fekete galléros nő*, *Nőstény*, *a pirosszájú lány*), amelynél komolyabbat, mélyebbet és igazabbat keveset láttunk a tárlatokon. Vaskos, erős és meztelen lelki igazságot keres: sokszor a polgári esztétikának és a szalonok ízlésének ellenére is. Néha mintha nem a műélvező, hanem a művészettudós, vagy a céhbéli szaktárs számára beszélne. Ez közös tévedése a legújabb generációnak, de kétségtelen, hogy ez is a művészi lelki ismeretesség és a magasabb ambíció jele.

Farkas István félénken és sokáig halogatva lépett a nyilvánosság elé, de bátran és égő becsvágygal nyúl az ecsetjéhez. Őszinte és alázatos lélekkel megy neki a kálvária útnak; mi természetesen csak az eredményeket könnyelhetjük el. Ezek az eredmények duzzadnak az igazi talentum sokszor zabolátlan és túláramló áradásától. És nagy gyönyörűség elképzelni, hová viszi a merész, magasba igyekvő útja a művészi elhivatottságnak.

(Sm.) [Surányi Miklós]⁴ *Nemzeti Ujság*, 1924. szeptember 28. 14.

³ Földi Mihály (1894–1943) író, újságíró. 1918–1939 között Az Est Lapok munkatársa, s 1924-től 1939-ig a *Pesti Napló* szerkesztője, majd az *Ujság* vasárnapi cikkírója.

⁴ Surányi Miklós (1882–1936) író, újságíró. A *Nemzeti Ujság* és a *Budapesti Hírlap* munkatársa, illetve szerkesztője volt 1924–1936 között. 1930 megkapta a Corvin-koszorút.

Csoportkiállítás. [...] Farkas István most mutatkozik be a nagy nyilvánosság előtt. Mindenképpen érdekes egyéniség, akinek művészete inkább az impresszionista stílushoz áll legközelebb. Farkas tulajdonképpen kétlelkű művészjelenségnek mondható; más művészt ismerünk meg benne a tájképein és egészen mást a figurás képein. Tájképei, ezek a gazdag szín összecsengésű pasztellek, a maguk nagy közvetlenségükben is szinte áhítatos behódolások a természet előtt, figurás képei ellenben valami szuverén, fölülről való nézése, grimaszos semmibevevése az embernek. Ezeken az ember – különösen a nő – lelke mélyén szunnyadó állapotot vetíti torz arcformákba a művész. Mintha csak azt mondaná: ilyenek vagytok! Mindezt nagyszerű jellemző erővel teszi, kár azonban, hogy gyakran túlzottan modorosán végzi ezt a lelki kivetítést. [...]

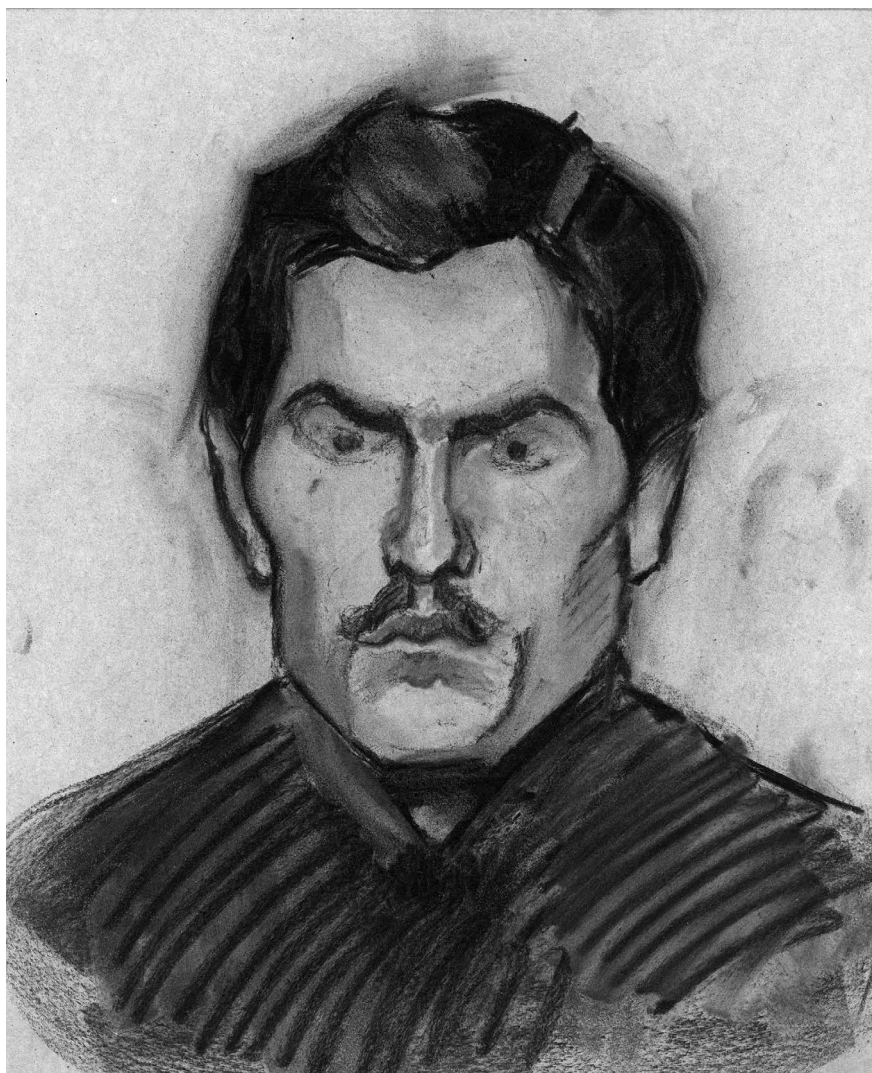
i. e. [Iván Ede]⁵ *Népszava*, 1924. szeptember 28. 13.

Ernst-múzeum. Az Ernst-múzeum holnap megnyíló második csoportkiállításának mindössze három szereplője van. Két festő és egy grafikus. Közülük törekvéseiben legérdekesebb Farkas István, aki néhány kis képét nem számítva, ma először lépett kollektív gyűjteménnyel a nagyközönség elé. Első bemutatkozásával is bizonyoságot adja azonban annak, hogy az alapos munka és fejlődés messze útja van mögötte és viszont annak is, hogy ő maga sem látja végső állomásnak azt, ahova most eljutott. Furcsa, majdnem darabos és kevés szavú formanyelven fejezi ki mindig erőre és vehemenciára törekedve az élet különböző formáit, hol egy majdnem brutális női testben, hol a tájképek finomabb színeinek ellentétén épült játékában. Egy öreg kisasszonyról festett sorozata, festői értékein túl is erős hajlandóságot mutat a groteszk és a torz felé. Kétségtelenül nagyon érdekes művész, akinek régebbi dolgai közül egy öreg asszony portréja és egy hármás kis arcképe egészen kiváló minőségűekkel jelzik mai produkciója mellett fejlődésének útját, amelynek további állomásai mindenképpen várakozásra érdemesek. [...]

(-) 8 *Órai Ujság*, 1924. szeptember 28. 10.

Az Ernst-múzeum csoportkiállítása. [...] Farkas István is új ember kiállításainkon, noha régen fest. De az önmagukkal elégedetlenek, a kritikusok és bizalmatlanok, más szóval a lelkiismeretesek közé tartozik, akiknek a korai sikernél fontosabb önmaguk kielégítése. Három termet is megtöltenek festményei, bizonyára számos vesződséges esztendőnek eredményei. Farkas István naturalista szemléletű festő. Az embert és környezetét azon helyzetében szereti ábrázolni, amelyben a véletlen elébe

⁵ Iván Ede (1876–1931) író, művészeti író, újságíró; Iványi Grünwald Béla öccse. 1916-ig a *Hazánk*, *Magyar Génusz*, *Magyar Nemzet*, *Pesti Hírlap*, *Szalon Ujság*, *Interieur*, *Tolnai Világlapja*, *Uj Idők* munkatársa volt, majd 1916-tól haláláig a *Népszava* művészetkritikusa.

Farkas István: Férfiportré, 1906–1910 k.
Papír, ceruza, 460 x 320 mm, magántulajdon.

veti és olyan színeződésében is. Széles és gyors ecsethúzásokkal rögzíti meg természetbenyomásait. Előadása temperamentumos, de kissé nyers és ilyenek a színei is. Túlontúl sok bennük a fekete, ami miatt igazi színesség nem igen bontakozik ki ecsetje alatt. Művészete becsületes törekvés eredménye, alapos és sok tanulása, s ezért igen szimpatikus. [...]

(e. a.) [Elek Artúr]⁶ *Az Újság*, 1924. szeptember 28. 11.

Csoportkiállítás. [...] A festők közül *Farkas István* csak félig új név a magyar piktúrában. Egyszer vagy kétszer egy-egy képpel jelent meg és ezeken a ritkán előforduló dolgain olyan értékeket mutatott, amelyek fölöttébb nagy várakozásokat keltettek. A kollektív és teljes bemutatkozástól azonban valami furcsa késedelmeskedéssel tartózkodott. Nyilván azzal a nagyon becsületes és értékes szándékkal, hogy kérésére teljében mutassa meg produkcióját. Ma, hogy majd három teremre való képpel szerepelt ezen a kiállításon, minden tisztelet megilleti talentumáért és értékes törekvéseiért, mély elgondolású szándékaiért és értékes felfogásáért, meg kell azonban állapítani azt, hogy az igazi művész számára nem lévén befejezés és teljesség, nem teljes és végleges kialakulásában, hanem éppen egy új állomás felé való indokolásában kapjuk újabb munkáit. Két régi dolga, egy bravúrosan megcsinált hármaskép kis vászna és egy tiszta és nyugodt öregasszony-portré mutatják előkelően és értékesen azt a periódust, amelyet befejezett. Utána hirtelen átcsapással új formanyelv, új problémája a színnek, a pikturális és kompozíciós hatásnak új lehetőségei érdeklik. Ideáljait az eszközök majdnem fukar leegyszerűsítése egyrészt, másrészt az erő és a vehemencia hangsúlyozása és érvényesítése. Talán még túl nyersen és túl brutálisan. Nagyon érdekes, amit csinál, ha nem is leszűrődött és nem is kiválasztott. Van egy sorozata, *Vilmácska* címen, amely ugyanezekkel az eszközökkel egy vén kisasszony figuráját oldja meg, különböző változatokban és mindig a groteszknak komoly festői értékeivel. Egy fekvő női aktja bestialitásában nagyon hatásos. Farkas István mai bemutatkozása után a magyar piktúrának számon tartandó értékei és várományosai közé tartozik.

(b. l.) [Bálint Lajos]⁷ *Világ*, 1924. szeptember 28. 13.

⁶ Elek Artúr (1876–1944) író, újságíró. 1895–1903 között a *Nemzet*, *Magyar Nemzet* és *Magyar Újság* munkatársa volt. 1904-től 1944-ig *Az Újság* (*Újság*) című napilap műkritikusa. A *Nyugat* főmunkatársa, a *Műbarát* alapító szerkesztője (1921–1923) Ld.: Elek Artúr: *Művészek és műbarátok. Válogatott képzőművészeti írások*. Sajtó alá rend. Tímár Árpád. Budapest, 1996.; Tímár Árpád: Elek Artúr bátorsága. *Enigma*, 21. 2014. No 80. 48–55.

⁷ Bálint Lajos (1886–1974) író, újságíró, dramaturg, a Thália Társaság egyik alapítója. A *Magyar Hírlap*, illetve a *Világ* színi- és művészetkritikusa. 1912–1925 között a Genius Könyvkiadó irodalmi vezetője. Ld.: Bálint Lajos: *Ecset és vész*. Budapest, 1973.

Képkiallítás. [...] Egészen ellentétes egyéniség Farkas István az ő nyugtalan keresésével. Tud ő is hangulatokat közvetíteni, különösen lágy vonalú, finom tónusú pasztelljein (*Kis templom a jegenyék között, Malom, Balatoni felhős tájak, Naplemente, Este*), de azután némely figurális művén szinte megdöbbentő brutalitással követeli a maga egyéni meglátásának jogait. Egészen bizarr színdisszonanciákkal veti vásznára rút vagy démoni nőalakjait, jóllakott nősténytigris kielégültségével heverő petyhüdt aktokat. Mintha a groteszk volna az ő igazi eleme, melynek ötletes változatai bukkannak fel. Fekete vagy egészen sötétbarna háttérből a magnézium kísérteties fényével villannak ki olykor markáns vonású csoportok (*Szigeti vendéglőben, Dr. R. család*). Farkas erőteljes, konvenciókkal nem törődő piktúrája bizonyára nem mindenkinek tetszését vívja ki, de az eredeti talentumot becsülőknek őszinte akaratával, kétségtelen kvalitásaival, független meggyőződésével imponálni fog.

Márffy Oszkár⁸ *Ország-Világ*, 1924. október 5. 45. évf. 41. sz. 293.

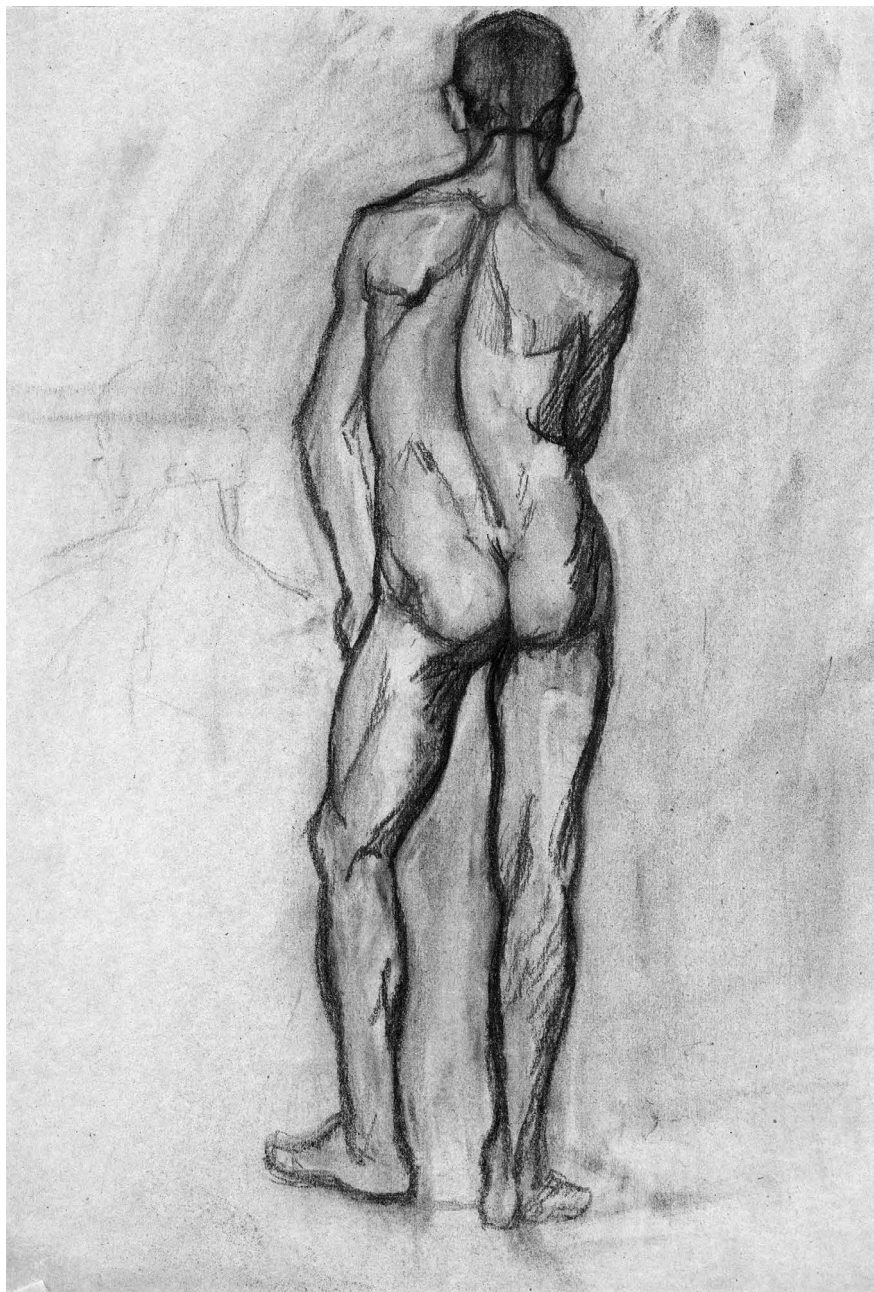
Farkas István képei. Farkas Istvánt még gimnáziumi tanuló korában nem kisebb ember térítgette a művészet útjaira, mint br. Mednyánszky László. „Festőnek született, az is lesz belőle” – mondogatta. Első kísérletei természetesen még technikájukban is ama nagy mester hatása alatt álltak. Ezeknek a külsőségeknek ma már nyomuk sincs azokon a képeken, amelyeket az imént mutatott be az Ernst-múzeum egy csoportkiállítás keretében. Azóta messze kinőtt az utánzásból s megtalálta a maga egyéni hangját, a maga egyéni mondanivalóit. Közben sok időt töltött Párisban, utána őt is magával sodorta a világháború fürgetege s hadifogoly korában közvetlenebbül megismerkedett az olasz éggel, földdel. Végül elhagyatott magyar vidékeken tanyázott, egyedül, egészen a maga szíve szerint merülve el abba, amit a hazai táj, a magyar nép élete kínál. Telenkint budapesti műtermében, modelltanulmányokba merülve, ugyanilyen elszigeteltségben folytatta magános piktori munkáját. Képeit nem sietett a nyilvánosság elé vinni. Végre most kiállította egy részüket. Életének e külsőségei is elárulták, hogy olyan emberrel van dolgunk, aki a benső életet többre becsüli a külsőnél. A látott dolgok piktori velejét kereste, egészen festő módjára, így fente igen élesre karakter-érzékét, amelyről a kiállításnak minden egyes figurális képe tanúskodik. A benső jellemnek, a burkolt s megtalált vonásoknak adta át az uralmat, tekintet nélkül arra, hogy a közönség majd azt mondja rá: szép arc, vagy rút arc, szép női alak, vagy mázsás nőstény. Egy viharvert, törődött ábrázat az ő szempontjából becsesebb kincsesbánya egy szépségverseny győztesénél. Mert a lélek beszédesebb jegyeit hordja magán. Aki így nézi meg az emberfia arcát és testét, az nem fogja festés

⁸ Márffy Oszkár (1876–1950) klasszika-filológus, egyetemi magántanár. Márffy Ödön festő testvére. 1918–1939 között a Berzsényi Dániel Gimnázium tanára volt, de tanított a milánói és torinói egyetemen is. Rendszeresen publikált a *Nemzeti Ujságban* és a *Napkeletben*, 1924–1927 között az *Ország-Világban*. Ld.: Rockenbauer Zoltán: A hetedik te magad légy. Márffy Ödön titka és a Nyolcak. *Múlt és Jövő*, 26, 2016, 2. 35–54.

Farkas István: Nő profilban, 1906–1910 k.
Papír, ceruza, 460 x 320 mm, magántulajdon.

közben a temperálást, a kozmetikai lehetőségeket keresni. Csakugyan: elszánt és komor erővel szegzi a vászonra a Káin-bélyegeket is. Minden egyéb mellékessé, járulékosná válik a szemében, felesleggé, ami csak tompítaná a megtalált kifejező vonás élet. Innen a részletekben való fukarság legtöbb képén. Hogy ennek nem az elmélyedés hiánya az oka, azt régibb képeinek előadásán látjuk, modellképeken és arcképeken, amelyeken még az ábrázolat minden irányban való kinyomozása látszott fontosnak. Ilyfajta képei is elárulják a teljes készséget, csak a végső konzekvencia

Farkas István: Gerincferdüléses akt, 1906–1910.
Papír, ceruza, 490 x 320 mm, magántulajdon.

levonásáig nem jutottak el. Így is, magukban, leszűrt, nobilis dolgok, sok bensőséggel, szordínós hangon elmondott emberábrázolások, holott újabb emberképein keményebb az elszántság, kíméletlenebb a formálás ereje, kurtább a beszéd. E kétféle előadás a fejlődésnek más-más állomását jelzi és főképp atelierben készült képein tanulmányozható. A szabad természet fái, halmai, egei természetesen egyebet sugalltak neki, mint az atelier négy fala közt a modell. Legjobban lekötöttek minket tájképei közt a legújabban készült Balaton-mentiek. Könnyeddé és gazdag virulásúvá lett a palettája, itt az arannyal, azúrral átítatott mély látóhatár tetetlen színt kínált, s a művész ki tudta aknázni ezt a bűvös világot is. Szinte érzik e képein, hogy e fényes látvány mennyire fellobbantotta interpretáló kedvét: friss közvetlenséggel írta kartonjára ezeket a pasztellképeket. Az atelier képek problémáit itt örömtől meleg líra váltja fel. Az egész képsor oly légkörbe visz minket, amelyben egyedül a művészeti meggyőződés uralkodik, megalkuvás és mellétekintet nélkül. Csak ilyen légkör alkalmas arra, hogy egy tehetség aktív alkotó erővé váljon. Meredek és rögzös út vezet oda: Farkas István tétovázás nélkül megtette. Mednyánszky jóslata beteljesedett: igazi festő lett. Pedig az öreg mester nem akárként nevezett annak.

Lyka Károly⁹ *Uj Idők*, 1924. október 5. XXX. évf. 41. sz. 289.

Kiállítások. [...] Farkas István bár még forrásban levő, de erős, önálló művészegyeniség. A színek imádója, mindent színekben fejez ki, színfoltjainak fokozott egymás mellé állításával igen jól tudja jellemezni tárgyát, melynek formai hatása is szembeötlő. Mindenesetre érdeklődéssel várjuk ennek a kétségtelen tehetségnek további kibontakozását. [...]

Oroszlán Zoltán¹⁰ *Protestáns Szemle*, 1924. november, XXXIII. évf. 9. sz. 543.

Kiállítások. [...] Farkas István munkássága két részre osztható: az egyik a festői naturalista táj szín- és fényproblémáival foglalkozik; itt bejárt utakon halad, de legtöbbször finom, közvetlen hatásokat ér el. Sokkal jelentősebbek figurális képei,

⁹ Lyka Károly (1869–1965) művészettörténész, művészeti író, tanár. A *Fővárosi Lapok*, *Magyar Hírlap*, *Budapesti Napló* műkritikusa, a *Művészet* c. folyóirat alapító szerkesztője (1902–1918) és az *Uj Idők* rovatvezetője, majd szerkesztője 1896–1943 között. Ld.: Sármany Ilona: A műélvezet művészetének magyar tanítómestere: Lyka Károly. „Az élet tanítómestere”. *Ünnepi tanulmányok Gyapay Gábor 80. születésnapjára*. Szerk. Nagy Balázs et al. Budapest, 2004. 221–231.

¹⁰ Oroszlán Zoltán (1891–1971) régész, művészettörténész, egyetemi tanár. 1919–1945 között a Szépművészeti Múzeum Antik Osztályának munkatársa. 1925-től 1939-ig a *Protestáns Szemle* művészetkritikusa volt, de rendszeresen írt a *Napkeletbe*, a *Magyar Művészetbe* és a *Szépművészetbe* is. Ld.: Szilágyi János György: Oroszlán Zoltán (1891–1971). *Antik Tanulmányok*, 18. 1971. 61–63.; Solymár István: In memoriam Oroszlán Zoltán. *Művészet*, 12, 1971, 3. 33.

Farkas István: Idős nő arcképe, 1906–1910 k.
Papír, ceruza, 460 x 320 mm, magántulajdon.

portréi és kompozíciói. Itt ütközik ki igazi tehetsége: az emberi arc, az emberi test – különösen a női arc és női test – lelki át- meg átéltetése. Erélyes, széles és hosszú, téztás ecsetvonásai egy darab belső történéssé bontják az összességében semmitmondó testi jelenséget. Problémákat rejtő, csúnyaságában is sejtelmes szépségeket hordozó asszonyi *fiziognómiáit* meglátja Farkas: ez az ő egyéni jegye és egyúttal az irány, mely felé képességeit alkalmasint fejleszteni fogja. [...]

Rabinovszky Máriusz¹¹ *Magyar Grafika*, 1924. november – december, V. évf. 11/12. sz. 329.

¹¹ Rabinovszky Máriusz (1895–1953) művészettörténész. 1920–1939 között a *Neue Politisches Volksblatt* művészetkritikusa, de rendszeresen közölte írásait az *Aurora*, *Magyar Iparművészet*, *Ars Una*, *Nyugat*, *Magyar Művészet*, *Új Idők* is, illetve 1921–1931 között a *Magyar Grafika*. Ld.: Rabinovszky Máriusz: *Két korszak határán. Válogatott művészeti írások*. Sajtó alá rend. Dávid Katalin. Budapest, 1965.; Pataki Gábor: Rabinovszky Máriusz (1895–1953). *Enigma*, 13. 206. no 48. 387–396.